Bogár László

CSINÁLT FORRADALMAK

A forradalom mint kifejezés a nyugati társadalmak szóhasználatában alapvetően pozitív jelentéstartalmú fogalom. A nyugatias modernitást uraló elbeszélési mód szerint, amikor a fennálló rend olyan módon és mértékben válik alkalmatlanná az adott emberi közösség önújrateremtési folyamatainak vezérlésére, hogy már elviselhetetlen feszültségek alakulnak ki, akkor a tömegek elemi erejű nyomása egyszerűen elsöpri a fennálló rendszert, s ezt a radikális, és persze „fejlődés" irányába mutató folyamatot szokás forradalomnak nevezni. Hannah Arendt szerint *„Forradalomról csak ott beszélhetünk, ahol a változás új kezdetként értelmezhető, ahol erőszakot egy egészen új állam létrehozásáért alkalmaznak, s ahol az elnyomás alóli felszabadulás legalább célnak tekinti a szabadság elérését."* Az ilyen és e fajta meghatározásokkal azonban nem nagyon lehet mit kezdeni, hisz csupán a lényegre nem tudnak és nem is akarnak reflektálni. Az „elnyomás" és „felszabadulás" ugyanis jellegzetesen olyan fogalmak, amelyeket a modernitást uraló létértelmezési logika evidenciának tekint ugyan, ám, mint később ezt kifejteni törekszem, a legfőbb kérdés éppen az, hogy vajon milyen módon hozzuk létre azt az egységes értelmezési keretet, ahol e fogalmak megalkothatók. Egyáltalán van-e, mi több, lehet-e ilyen egységes értelmezési keret? Nem árt időnként felidézni Oswald Spengler *A Nyugat alkonya* című monumentális művében megfogalmazott alapgondolatát, miszerint *„Annyi világ van, ahány lény a világon, s az állítólag egyetlen, egyetemes és örök világ, amelyről mindenki azt hiszi, hogy a többiekével közös, mindegyikőjük létezésében mindig új, egyszeri és soha meg nem ismétlődő élmény."* A tradicionális szakralitás létharmóniára törekvő szerveződési módja értelemszerűen egészen másféle választ ad erre a kérdésre, mint a nyugatias modernitás létrontó logikája, amelynek talapzatán állva fogalmaz maga Arendt is. De mielőtt e kérdés mélyebb rétegeit alaposabban szemügyre vennénk, lássuk először a forradalom mint kifejezés etimológiai megközelítését. A forradalom szó a magyarban arra utal, hogy egy társadalom általános állapota olyan módon „forrósodik" fel, hogy „halmazállapot"-változás megy végbe, egyfajta más minőségbe való átcsapás, átfordulás. E magyar szó megfelelője a latinban a *revolutio*, ami eredetileg csillagászati kifejezés és az égitestek forgását, „körbefordulását" jelenti. A *revolutio* szóban a *volvere* a gördülést, a *re* előtag pedig az ismétlődést, a folyamat gyorsan pergő mivoltát írja le. A *revolver* szó például olyan forgótáras fegyverre utal, mint amilyen Samuel Colt találmánya, a westernfilmekben szereplő híres hatlövetű. De a híres svéd autómárka, a Volvo is erre a gördülésre utal.

A szó mélyebb szerkezetét elemezve valójában az elméleti fizika által *öngerjesztő örvénylésnek* nevezett folyamatot azonosíthatjuk be a forradalom szóban. Ezekben az esetekben olyan

folyamatok indulnak el egy komplex rendszerben, amelyek megfékezhetetlenek, sőt saját magukat gyorsítják fel mértéktelenül, egészen a komplex rendszer *önmegsemmisítéséig*. Ilyenek a természetben és a társadalomban az olyan látszólag egymástól távol eső jelenségek, mint a láncreakció, a lavina, a rák vagy a kamatos kamat pénzörvényei. A kozmológiában a közvetlenül ugyan soha nem detektálható, ám közvetett módon már pontosan megragadható *„fekete lyuk”*, az anyag minden határon túlnövő sűrűsödése, önmagába roskadása, a körülötte lévő tér tökéletes és végleges/végzetes börtönné zárulása mesél minderről. Hasonló logikájú folyamat a maghasadások öngerjesztő sokszorozódása, vagyis láncreakciója a legszörnyűbb fegyverben, az *atombombában*. Ritkán gondolunk például arra, hogy vajon mit semmisít meg legelőször a felrobbanó atombomba, pedig érdemes lenne ezen is eltöprengenünk néha. A válasz ugyanis az, hogy saját magát. Az atombomba az első egymilliomod másodperc során „öngyilkosságot” követ el. Amit az atombomba pusztításaként ismerünk, az valójában nem más, mint ennek az *öngyilkosságnak* a „járulékos” következménye. A természeti folyamatok egyik legpusztítóbb jelensége, a *lavina*, szintén ezt az öngerjesztő katasztrófát jeleníti meg. Az élőlények testében burjánzó *rákos daganat*, és főként végzetes áttéte ugyanennek a fékevesztett folyamatnak, drámai képet mutat fel. Vagy, hogy egészen konkrét és aktuális példát említsünk, a *tőzsdei folyamatok hisztérikus mozgásai*, az árfolyam növekedések, majd hirtelen összeomlások, szintén e folyamat analógiái. A rendszerelmélet stabil rendszernek nevezi azokat a szisztémákat, amelyeket, ha külső erő ér, a rendszer belső természetéből adódóan elkezdődik azoknak az ellenerőknek a működése, amelyek lecsillapítják, majd kioltják a külső erő hatásait, és a rendszer újra stabil egyensúlyi állapotba kerül. Az instabil vagy más néven gerjeszthető rendszereknek azonban egészen más természetük van. Külső hatás nyomán ugyanis olyan öngerjesztő örvénylések kezdődnek bennük, hogy a belső „ellenerők” nem csak, hogy nem fékezik le („nyelik el”) a külső energiát, hanem éppen ellenkezőleg, végzetesen felerősítik azt.

„(…) a tudás és bátorság visszaszerzésével lecsillapíthatók a legszörnyűbb, legpusztítóbb örvénylések is.”

Az évezredes tudásokat megfogalmazó népmesékben ezt a minden ellenerőt bekebelező, azokat önmaga további gyorsított, minden határon túli növekedésére fordító Kisgömböc esete mutatja meg számunkra. Tanulságos elgondolkodni azon, hogy a Kisgömböc történetének filozófiai üzenetei három kritikus elágazási ponthoz kapcsolódva foglalhatók össze. Az első ilyen pont az „átfordulás”, vagyis a perverzió, amikor „kizökken a világ”, és egyszer csak minden brutálisan megváltozik, visszájára fordul, „átfordul” *(revolver)*. Amikor a leányt felküldi a padlásra az anyja a Kisgömböcért, az ráförmed: *„Te akarsz engem megenni, inkább én eszlek meg téged.”* Vagyis egyszerre megjelenik a „másság” (és persze ezzel együtt a „másság” büszke öntudatossága), s brutálisan rátör a mit sem sejtő világra. A világot mindez olyan felkészületlenül éri, hogy elvesztve tudását és bátorságát, megkövülten, némán és bénultan tűri, hogy „bekapják”. A második fontos mozzanat, amikor kiderül, hogy az öngerjesztő örvénylések világában minden *másképp* van. Ha ugyanis sokat eszünk, akkor eltelünk, és egy ponton túl már nem is bírnánk többet enni, ám nem így a Kisgömböc! Ő minél többet eszik, annál éhesebb lesz, és még többet kíván. Végül a harmadik döntő elem, a történet vége, egy váratlan és végtelenül egyszerű, kézenfekvő fordulat. A telhetetlen Kisgömböc – vesztére – a Kis Kanászt is elnyeli kondájával együtt, ám mivel nincs Kis Kanász bugylibicska nélkül, így a Kisgömböc sorsa megpecsételődik. Vagyis a tudás és bátorság visszaszerzésével lecsillapíthatók a

legszörnyűbb, legpusztítóbb örvénylések is. De, mint látjuk, a népmese nem „szájba rág", hanem tanulni tanítja, legalább azokat, akik képesek a tanulásra. Örkény István egyperces novelláinak alapfilozófiája, a „Tóték" előszavában leírtak adják meg a választ, valahogy így: *„Ha egy kígyó, ami ritka, felfalja önmagát, vajon marad-e utána egy kígyónyi űr? Hát olyan erő-hatalom létezik-e, amely képes embersége utolsó morzsáit az emberrel megetetni? Igen, vagy nem, fogas kérdés!"* Bár ezek a mondatok módfelett bölcsek és elgondoltatóak, Örkényt bölcsessége (vagy annak látszata?) sem tudta megakadályozni abban, hogy egész életművével ezeket a pusztító erőket szolgálja. Talán csak azért, hogy a már addig is éppen elég nagy konfúzió tovább fokozódjék, és „Pisti a vérzivatarban" című drámájában elérje tetőpontját.

Ismert fordulat szerint: „a forradalom felfalja saját gyermekeit" – vagyis képtelen megállni, és egy bizonyos szinten stabilizálni önmagát, hisz ő maga a *totális mértéktelenség és stabilizálhatatlanság*. Aki felfalja saját gyermekeit, az az öngyilkosságnál is pusztítóbb dolgot követ el, hisz ezzel saját jövőbeli folytathatóságának lehetőségét számolja fel örökre. A görög mitológia alaptörténetében az időt megtestesítő Kronosz falja fel saját gyermekeit, mert attól retteg, hogy azok ugyanúgy letaszítják majd őt magát is a trónjáról, ahogy egykoron ő tette saját apjával, Uranosszal. A létezés e legmélyebb és egyben legtalányosabb metaforája feltehetőleg arra a később még érintendő folyamatra utal, amit a modernitás elméleti fizikája „entrópiaként" nevez meg, és ami történetünk egyik főszereplője.

A francia forradalomnak nevezett iszonyatos jelenséghalmaz talán minden más forradalomnál brutálisabban mutatja ezt a folyamatot, és teszi mindezt az elsősorban ott születő globális véleményhatalmi terror eszkalációján keresztül, amit a szerencsétlen sorsú királyné példája ír le a legpontosabban. A média véleményhatalmának már akkor és ott óriási, mondhatni döntő szerepe volt a verbális erőszak folyamatos sulykolásában. Korai megjelenése volt a bűnbakképzés, illetve az ehhez kapcsolódó lejárató mitológia. Mivel ezekben a folyamatokban az ember legősibb ösztönei mozdulnak meg, logikus, hogy a támadás a létfenntartás és fajfenntartás körüli ösztönvilágot célozta meg. A rendszer „beüzemelésének" klasszikus célpontja tehát a királyné, Marie-Antoinette. 1783-as első megjelenésétől a királynő 1793-as lefejezéséig évente újabb és újabb kiadásban jelent meg az *Essais Historique sur la vie de Marie-Antoinette* című, egyre hatalmasabb példányszámban terjedő pornográf mű, amely a szexuális démonológia történelmi prototípusává vált. A királyné perverz szexuális szörnyetegként jelent meg, akit nemi betegséggel fertőzött meg egy romlott kardinális. A szélsőséges szexuális démonológia alapsémái, az osztrák spionkurva, a tehetetlen király fölött uralkodó nimfomán domina, az esztelen pazarlással az államháztartást szétzüllesztő hedonista szörnyeteg, összekeveredtek a méreggel dúsan átitatott közbeszédben, s ez kétségkívül hozzájárult a királyság intézményének elképesztő eróziójához az 1780-as évek során. Talán ennyi elég is lehet annak a belátásához, hogy a forradalom szembe megy a szakralitás létszerveződési módjával, s mint ilyen a deszakralitás csúcsfegyvere. És ebben a deszakrális pusztításban a média olyan döntő fontosságú eszköznek bizonyult, ami mindmáig meghatározó maradt a forradalmak előidézésében.

Az elmúlt háromezer év során három nagy „forradalmi hullámot" gerjesztett a világot kezében tartó, önmaga létét is tagadó *„pusztító erő"*, s ezek a sötét események mindig tovább gyorsították azokat az önfelemésztő folyamatokat, amelyek a pusztulási lejtőn lefelé haladás fő hajtóerejét adják, és az emberi történelem leginkább negatív önpusztító tendenciáit jelenítik meg.

Ahogy már említettem, az elméleti fizika entrópiaként nevezi meg azt a folyamatot, amelynek lényege, hogy a „magára" hagyott lét hanyatlik, szétesik, egyre „rendezetlenebb" állapotba kerül. Ahogy József Attila írja: „*Csak ami nincs, annak van bokra, / csak ami lesz, az a virág, / ami van, széthull darabokra.*" Ám a modernitás tudományának legnagyobb és legmélyebb talánya, hogy létezik egy titokzatos *negatív entrópia* is („negentrópia"), melynek nyomán a végső rendezetlenség őskáoszának „humuszából" új létezés bomlik ki, gazdagon. Mindehhez azonban energia kell, és ha energia kell, akkor evidens, hogy a hanyatlás során viszont energiát veszít a pusztulási lejtőn lefelé „bandukoló" anyag. Nos, ez a bizonyos megnevezhetetlen, és mint tudjuk „nem létező" pusztító világerő egyfajta kozmikus „energiavámpírként" tudatosan rugdal lefelé minden létezőt ezen az entrópikus lejtőn, hogy az így belőlük „felszabaduló" spirituális, transzcendens energiákat táplálékként szívja el. *A létezők tudatos stratégia során való lefelé rugdalásának fő eszköze a forradalom, a történelem „csinált" forradalmainak három hulláma.*

Az első, háromezer évvel ezelőtti „forradalmi hullám" ma már nem összerakható az emlékezetünkben, mert egyik fontos „eredménye" pontosan az volt, hogy összetörte a kollektív emlékezetet is megalapozni képes ősi szakrális tudást, beavatást és hierarchiát, vagyis a szentség uralmát. Az ezt megelőző korokban az uralkodó maga volt Isten földi megnyilvánulása, s az őt körülvevő papi elitek szakrális hivatása az volt, hogy alkotó-építő szellemi energiákkal megőrizzék és gyarapítsák a közösség egész anyagi, fizikai, lelki, erkölcsi és szellemi vagyonrendszerét. Ezt a ma már emlékezetünkben is alig létező szellemi szintet a hindú létértelmezési rendszerben a *bráhmana* testesítette meg. Megsemmisítésének közvetlen végrehajtója az a nemesség, *ksatrija*ság volt, amely ezt követően a szakralitás létszerveződési rendszerén belül maradt ugyan, de már instabillá, sebezhetőbbé vált, mert elveszítette a *bráhmana* Éggel való közvetlen viszonyát, sőt, igazából értelmezni sem igazán volt már képes. Ez a „nem létező" *pusztító világerő* először feltehetőleg elsajátította a legősibb szakrális kultúrák (Egyiptom, Babilon) mély tudását, majd ezeket „átfordítva" alkotó-építő célok helyett a destruktív létrontás irányába fordította. Az ősibb kultúrákat hordozó birodalmakat mint eltüntetendő „bűnjeleket" egyszerűen bedöntötte, és hamis öntörténeti mitológiájában megvádolta mindennek a fordítottjával, miszerint ők maguk lettek volna e birodalmak „foglyai".

„Az úgynevezett »proletárforradalmak« lényege a létező zárt, a szakralitás elemi szintjeinek »életjeleit« még mutatni képes paraszti társadalom minden elképzelést felülmúlóan brutális megsemmisítése. Az eddigi emberi történelem talán legkegyetlenebb szakaszáról van szó, ahol nagyjából százmillió ember iszonyatos kínhalála jelzi a korszak lényegét."

A forradalmak második hulláma csak mintegy 2600 évvel később jött el, a „polgári forradalmakkal", ahol a „harmadik rend", amelyet a hindúknál a harmadik kaszt, a *vaisja* testesített meg, brutálisan és végleg szétroncsolta a szakrális hierarchiát, és nekilátott a deszakralitás létszervezési módjának felépítéséhez, vagyis a 19. század óta magát kapitalizmusnak nevező nyugatias modernitás létrehozásához, máig felfoghatatlan pusztítást okozva. Mindez csak azért mehetett végbe, mert a már sebezhető szakralitás nem tudván ellenállni, a „reneszánsz", majd a „felvilágosodás" eszmerendszerein keresztül felszabadította az állati erőket, az élvezeti ösztö-

nöket és a „racionális lény" önző egyénjét, vagyis egy egészen új deszakrális létkaraktert hozott létre. Fontos mindehhez hozzátenni: a hindú létszemlélet és az arra épülő létszerveződési mód logikájából következett, hogy a *bráhmana* mellett (pontosabban „alatt") a *kstarija* és a *vaisja* szakrális funkciókat is ellátott a szellemi beavatottság adott létszintjén. Deszakrálissá mindhárom a szellemi hierarchia „pusztító világerő" által véghezvitt lerombolása nyomán vált, miután elvesztették az őket szellemileg „lehorgonyzó" spirituális stabilitást. És innen már nincs megállás a létesülési lejtőn.

Végül a „forradalmak" harmadik hulláma a legalacsonyabb szellemi szintek formális uralkodó szerepét megalapozó rend létrehozását jelenti. Az engedelmes munkaerő és fogyasztóerő állatok hatalmas csordáinak legyártását, a történelem *entrópikus* „végcélját" testesíti meg. Mindez Nyugaton közvetlenül a „fogyasztói forradalom", vagyis a „konzumidióta" létkarakterének megtervezésében és legyártásában nyilvánul meg. Keleten először szükség van a brutálisan felgyorsított ütemű kapitalizmusépítésre, amit a „proletárforradalmak" segítségével old meg a globális „főkonstruktőr". Ezzel színre lép, és hamis öntudattal fellázítva és uszítva (Ortega y Gasset: *A tömegek lázadása*) látszólag uralkodni kezd a *súdra*, a szolga. Amorf és pusztító indulatai mögött azonban a fő „konstruktőr" vagy inkább „dekonstruktőr" munkál professzionális precizitással. Az úgynevezett „proletárforradalmak" lényege a létező zárt, a szakralitás elemi szintjeinek „életjeleit" még mutatni képes paraszti társadalom minden elképzelést felülmúlóan brutális megsemmisítése. Az eddigi emberi történelem talán legkegyetlenebb szakaszáról van szó, ahol nagyjából százmillió ember iszonyatos kínhalála jelzi a korszak lényegét. Ezzel elkezdődik a háromezer éve készülő pusztulási lejtő feltehetőleg utolsó szakasza, amelynek lényege, hogy a planetáris dimenziójú média mesterséges valóságok tetszés szerinti rendszerét gyártja le. Az engedelmes munkaerő állatai már nem is a szimbólumok szimbólumaként funkcionáló papírpénzt „kapnak" lélekölő robotjukért cserébe, hanem csupán műanyaglapkába zárt elektronikus impulzusokat, melyekért a fogyasztás látszatát felidézni képes újabb érzéki impulzusokat „vásárolhatnak". Mindnyájuk kezében olyan elektronikus készülék villog, amelynek segítségével minden fizikai, lelki, erkölcsi, szellemi életfunkciójuk a „világerő" állandó, közvetlen ellenőrzése alatt áll, sőt a magamutogató „szelfizés" idiotizmusának tömegessé tételével ők maguk segítik elő a legintimebb szféráik buzgó feltárását. Tökéletes ellenőrzöttség, korlátlan manipuláció, komplex, interiorizált fegyelmezés, sőt, ennek a „szabadság totális kiteljesedéseként" való átélése, íme, a forradalmak utolsó, most már az egész emberi létezést felszámolni törekvő hulláma, amely ha a létezést nem is, de az emberiség mai létmódját egészen bizonyosan

Ivan Alekszejevics Ulagyimirov: A Téli Palota ostroma (1917)

romba dönti. A létrontás „*globalómá*jának" sorsa ezzel majd beteljesedik.

✣

Mondandóm második szakaszában arra teszek kísérletet, hogy a „csinált forradalmak" e deszakrális lejtőjét a magyarság szemszögéből vizsgáljam meg. A magyarság két legnagyobb nemzeti ünnepén 1848. március 15-éről és 1956. október 23-áról emlékezik meg. Sokat elárul nemzetünk lelki beállítódásáról, hogy éppen azt a két csinált forradalmat ünnepeljük, melyeket a pusztító világerő provokált ki, majd fojtott vérbe programozott menetrendszerűséggel. Hozzá kell azért tennünk, hogy bár mindkettő „csinált forradalom", így a deszakrális pusztítás eszköze, mindkettő valamiféle „szabadságharc" is egyben, így megítélésük valóban nem egyszerű feladat. Mielőtt azonban ennek részleteibe mennénk, lássuk, melyek e kérdéskör legalapvetőbb keretei? Azaz: minek a szabadságát próbálta helyreállítani a szakrális talapzatáról önmagát letépni hagyó magyarság? Nemzetünk alapvető dilemmája kezdettől fogva abban áll, hogyan szabályozza „ismeretlen" főszereplőnkkel, a pusztító világerővel való létértelmezés és létberendezkedés terén meglévő konfliktusát, vagyis az ellenszegülés, behódolás, menekülés, visszahúzódás milyen kombinációit alkalmazza fennmaradása érdekében. A magyarság a 907-es pozsonyi csatában fizikai síkon ugyan győzelmet arat az akkor már „elkufárosodott", tehát a pusztító világerő ellenőrzése alatt álló Nyugat felett, arra azonban nem volt ereje, hogy megpróbálja a komplex létellenőrzést is átvenni Európa felett. Valamiféle „kompromisszumra" törekszik tehát, ám hatszáz év elteltével világosan látszik, hogy mindez merő illúzió volt (van és lesz). A Mohács és Trianon között eltelt négyszáz év során egyértelművé válik, hogy a *pusztító erő* a lehető legkisebb térbe próbálja szorítani a magyarság anyagi, fizikai, lelki, erkölcsi, szellemi „kiterjedését". A nemzet alapdilemmája így továbbra is az, hogy a három logikailag lehetséges út közül melyiket válassza, és hogy választhat-e egyáltalán ezen utak között. Az egyik a bátor szembefordulás a létrontó erőkkel, és a saját szakrális útra való visszatérés. A második a passzív szembefordulás, vagyis azokba a rejtett mikroterekbe való visszatérés, ahol a létpusztítás kora „átvészelhető". Végül az aktív bekapcsolódás, részvétel a létrontás rendszerében, tehát a „sikeressé" vagy – ahogy a létrontás nyelve fogalmaz – „versenyképessé" válás. Önálló tanulmányt igényelne ezeknek a lehetséges nemzetstratégiáknak az értékelése, így itt csupán annyit jegyeznék meg, hogy *e súlyos létdilemmából adódó nyomás fokozódóban van.* A napjainkban kialakulni látszó újabb, csak Mohácshoz és Trianonhoz mérhető globális, regionális és lokális kihívás és kritikus elágazási pont felé közeledés tovább fokozhatja e szorítást, melynek minden eddiginél súlyosabb következményei lehetnek. *Egy, a globális örvénylésekből egyre valószínűbbnek látszó, készülőben lévő újabb „csinált" forradalmat – jelenlegi állapotát tekintve – már aligha bírna ki a megmaradt magyarság…*

Visszatérve két „csinált" forradalmunkra (1848 és 1956), az 1848 tavaszán Párizsból elindított „forradalmi hullám" az eredetileg 1830-ban kirobbantott, de eredeti céljait tekintve és összességében sikertelen kísérlet megismétlése volt. Fő célja valójában Kelet-Európa meglévő szakrális struktúráinak a szétzúzása, főként a föld piaci csere tárgyává degradálása volt, és ezt sikeresen el is érte. A „jobbágyfelszabadításnak" nevezett folyamat valójában ugyanezt tette a „munkaerővel", és ezzel kezdetét vette az áru, a tőke és a munkaerő „szabad áramlása", mindmáig a világerő legfőbb törekvésének összefoglalója. Jellemző módon, Kossuth Lajos ultraliberális debreceni törvényhozása által ho-

zott valamennyi jogszabályt megsemmisítette a császári adminisztráció, egyetlen kivétellel. Ez az a jogszabály volt, amely lényegében eltörölte az ősiség elvét, és ezzel megnyitotta az utat a föld piaci árucikként történő adás-vételéhez. (Tegyük hozzá, zárójelben: a modernitás oktatási rendszerének egyik legpusztítóbb hazugsága az „evidenciaként" kezelt összefüggés, miszerint a föld az elmúlt évezredek során mindig magántulajdonban volt. Nos, a szakrális létszerveződési mód egyik alapvető önújrateremtési lényege éppen az, hogy a föld eleve nem lehet – és soha nem is volt – magántulajdonban, csak és kizárólag olyan, a szakrális közösséget megtestesítő szimbólum fennhatósága alatt állva létezhetett, amilyen a Szent Korona. Minden olyan kísérlet, amely a földet profittermelésre szolgáló piaci „árucikként" tekinti és kezeli, az adott emberi közösség kollektív öngyilkosságával egyenlő. Talán nem kell külön hangsúlyozni, hogy kevés kivételtől eltekintve ma a világ szinte valamennyi emberi közössége lelkesen ezt az önpusztító utat járja.)

Az 1956-os „csinált forradalom" lényegének megértéséhez abból kellene kiindulni, hogy a magát „szocializmusnak" nevező szerveződési mód valójában csak egy brutális politikai kapitalizmus volt. Egyetlen funkciója, hogy a még részben szakrális gyökereit őrző paraszti társadalmak maradványait végleg felszámolja. Az 1956-os történések, az 1968-as és 1980-as történésekhez hasonlóan sajátos „tesztelési" folyamatként működtek. Az volt a fő céljuk, hogy segítségükkel ellenőrizze a pusztító világerő: kellően roncsolt-e már a „szocializmus" brutális politikai kapitalizmusa által szétvert szakrális paraszti társadalom, eljött-e az ideje tehát a térség „visszavételének", vagyis kezdődhet-e itt is az újabb, egyben utolsó „forradalom", a „konzumidióta" létkarakterének legyártása? Ám a jelekből ítélve, 1956-ban a magyar társadalom még veszélyesen sok elemét őrizhette szakrális gyökérzetének, ezért tizenkét napos teszt után a színjáték szerint egymással szemben álló, de valójában ugyanazt a létrontást képviselő „keleti" és „nyugati" birodalom teljes egyetértésben semmisítette meg e rövid életű reszakralizációs kísérletünket. Félreértés ne essék, mindez nem kisebbíti a szabadságával szakrális módon élni tudó és hősiesen ellenálló magyar társadalom érdemeit, sőt. Csupán azt kellene belátnunk, hogy mint annyiszor, 1956 is egy professzionálisan felállított csapdának bizonyult, minden leromboló következményével együtt.

„A Mohács és Trianon között eltelt négyszáz év során egyértelművé válik, hogy a pusztító erő a lehető legkisebb térbe próbálja szorítani a magyarság anyagi, fizikai, lelki, erkölcsi, szellemi »kiterjedését«."

Különös tizenkét éves ciklusok látszanak kibontakozni a meghatározó nagy társadalmi drámákat illetően Kelet- és Közép-Európában. 1944-ben jön létre az az egyezség, melynek nyomán a térség szovjet zónává válik. A pecsétet Jaltában teszik rá az egyezségre 1945-ben. Az első kiprovokált lázadás 1956-ban Budapesten, majd 1968-ban Prágában és 1980-ban Gdanskban (Lengyelország) valójában tesztet jelent: azt vizsgálják, miként bomlik fel a szakrális paraszti társadalmak összetartó ereje. Egyúttal megalkotják a hamis mítoszt is, amelynek lényege, hogy a térség „rab népei" valójában a neoliberális globális kapitalizmus eltökélt hívei. 1956-ban viszont látványosan kiderül, hogy a magyar társadalom a „szocializmus *versus* kapitalizmus" hamis síkjáról akar kitörni, nem harmadik utat, hanem harmadik dimenziót keresve az „Ég", a szakralitás felé, ezért rövid időn belül brutáli-

san felszámolják kísérletét. A következő 1968-as „teszt" során már „biztatóbb" a kép számukra, mert a csehek egyértelműen kapitalizmust akarnak, habár „lágy", szociális európai kapitalizmust. A globális pusztító erő azonban nyers, amerikanizált, ultraliberális kapitalizmust kíván, így ezt a kísérletet is bedöntik. Végül 1980 Lengyelországában akár létre is jöhetne az amerikanizált szuperkapitalizmus. Annak, hogy ez mégsem történt meg, olyan mélyszerkezeti okai vannak, melyek feltárásához hozzá sem kezdtünk. Az alábbiakban én is csupán vázlatos hipotézist fogalmaznék meg ezzel kapcsolatban. 1980-ra világosan látszik, hogy a „szocializmus" politikai kapitalizmusa befejezte művét, végleg felszámolta a szakralitás maradványait őrizni képes társadalmi struktúrákat. Lengyelország azért lehetett ennek fontos bizonysága, mert sem mély katolicizmusa, sem a lengyel pápa személye nem tudta elfedni, hogy a lengyel társadalom amerikanizált liberális kapitalizmust akart, amelyet egy évtizedes késleltetéssel, de végül meg is kapott. Hogy „jutalmul" vagy „büntetésül", az számunkra evidencia ugyan, ám a térség népei, köztük a sokat szenvedett lengyel nép számára még mindig nem az. Érdemes eltöprengeni azon, mi az évtizedes késleltetés oka? A legvalószínűbb az, hogy a létrontás rejtett globális hatalmi struktúráinak két osztaga (az *USA* és az *USSR*) közötti háttéralku korábban még nem tudott létrejönni. Egész egyszerűen azért, mert a „szovjet birodalmi" eliteknek látszólag hatalmas alkuerejük volt a hetvenes évek során lejátszódó olajárrobbanás következtében, ezért hallani sem akartak arról, hogy csak úgy egyszerűen kivonuljanak. Miután az egyeztetés elmérgesedni látszott, elszántságukat igazolandó, Afganisztán katonai megszállásával azt üzenték, hogy egy-két éven belül akár az egész Közel-Kelet ellenőrzésük alá kerülhet, Szaúd-Arábia olajkútjaival együtt. Ha ez bekövetkezett volna, a „rendszerváltás" forgatókönyve egészen másként alakul. Amint azt ma már tudjuk, rosszul mérték fel Afganisztán hadászati erejét. Így nem a diadalmas birodalmi terjeszkedés, a kedvező alkupozíció, hanem a teljes összeomlás, és az azt követő kifosztás jelképévé vált számukra. Végül újabb tizenkét évvel később az oroszok nemcsak közép-európai „előterüket" voltak kénytelenek ellenszolgáltatás nélkül kiüríteni, de „birodalmuk" is felbomlott, annak „legbelseje" is szabadrablás tehetetlen tárgyává vált 1992-től. Csekély vigasz, hogy később a térség egésze ledaráltatott. A győztesek legyőzött és kifosztandó térségként kezelték és kezelik ma is Közép- és Kelet-Európát. Az elmúlt huszonkét esztendő során a Washington–London–Párizs–Berlin-tengellyel szemben azonban egy Párizs–Berlin–Moszkva–Peking-tengely kezdett kialakulni, amihez India, Japán és az iszlám országok nagy része is csatlakozni látszott. Ezen újabb tektonikai törés viszont arra ösztönözte az USA „birodalmát", hogy destabilizálja ellenfeleit, illetve igyekezzen szétzilálni a közöttük kialakuló kapcsolati rendszert. Az Európai Unió csinált válsága, az „arab tavasz", az ukrán „narancsos" forradalmak, s most legutóbb a hongkongi „esernyős forradalom" valójában éppen ezt jelentik számunkra.

✣

Végül a „csinált forradalmak" drámájának epilógusaként, egyfajta mementóként álljon itt a Köztársaság tér példája. A tér ma már II. János Pál pápa nevét viseli, de a történelmi emlékezetben örökre Köztársaság tér marad. Az a bizonyos épület, amely 1956-ban több mint száz ember tragikus halálának volt szemtanúja, ma teljesen elhagyatott, tökéletesen lepusztult, falai koszosak és kopottak, ablakai bedeszkázva. A valaha világsajtóban címlapon szereplő kapu-

zat beugróiban hajléktalanok elmocskolt odúi láthatók. Vajon, akik az egyik és a másik akkori „oldalról" még életben vannak, mit éreznek ezt látván? Vajon amiért az életüket is kockára téve küzdöttek, az a bizonyos „szebb jövő", amit a harcuk tétjének tekintettek, ez volt? Talán nem tévedek nagyot, ha azt mondom, aligha. Ha bármelyikük előre látta volna ezt a „szebb jövőt", azt a napjainkban sokakat szorongató nyomorúságot, amit e lepusztult pártszékház oly szívbemarkolóan jelenít meg, nem tette volna kockára az életét. Azt hiszem, a ma itt élő felnőtt nemzedékek számára módfelett tanulságos volna megtudni, vajon mit éreznek, milyennek gondolták el akkoriban, s az „esemény" után közel hatvan évvel bekövetkező „szebb jövőt"? Az ember csak akkor képes az életét is kockáztatni valamiért, ha abszolúte biztos benne, hogy igaz ügyért harcol, és ez az igaz ügy egyszer majd méltóbb emberi életet jelent a jövő nemzedékeknek. Szebb jövő? Valóban e lepusztult épületet ellepő, vizelettől bűzlő, nyomorult emberroncsok lennének a szebb jövő megjelenítői? Aligha tévedünk nagyot, ha azt mondjuk: akik ma életben vannak az „ostromlók" és a „várvédők" közül, egyformán szégyent, kiábrándulást és mélységes csalódottságot élnek át. Esetleg nem érzik-e azt is végtelen keserűséggel, hogy mindkét „oldalt" csúnyán megvezették? Hogy a „szocializmus" jelszavai mögött a „pusztító világerő" helyi kollaboránsainak cinikus számítása állt csupán, amely egyszerűen „pufferként" használta a „várvédőket"? Hogy a forradalom „szabadságot, demokráciát" követelő jelszavaival küzdő „ostromlók" mögött ugyanezen „pusztító világerő" másik, helyi kollaboráns csoportjának cinikus számítása húzódott, akik szintén „pufferként" használták az „ostromlókat"? Gérecz Attila, a forradalmár szabadsághős költő halhatatlan versében így örökíti meg azt a pillanatot, amikor a váci fegyházból megszökött rabként egy rendőr elfoghatta volna, de végül futni engedte: *„Csak álltunk dermedten, a rendőr meg én, mint két pisztolyként egymásra fogott magyar."* Vajon most, közel hatvan évvel az iszonyú dráma után fel merjük-e tenni a mindmáig legfőbb tabukérdést, miszerint lehet, hogy éppen ez a „nem létező pusztító világerő" lett volna már 1956-ban is a közös ellenfél? Hogy esetleg nem éppen ő az, aki gátlástalan cinizmussal azért kényszeríti történelmünk során újra és újra egymásra fogott pisztolyként magyart a magyar ellen, hogy az egész nemzetet kifosztó tevékenysége a lehető legzavartalanabb és főként „olcsó" legyen? (Hisz a leginkább „energiatakarékos" megoldás az, ha a végzetesen megosztott nemzet saját magát fosztja ki és számolja fel.) Hogy már Dózsa parasztjainak amorf és pusztító indulata, elkeseredett brutalitása, de a dühödten bosszúért lihegő urak megtorlása is ugyanebbe az önpusztító örvénylésbe igyekezett lökni a nemzetet? Juhász Ferenc írja erről „A tékozló ország" című megrendítő eposzában: *„Jövőbe látó szemetek nem volt, de kezetek, hogy a hazát sírba taszítsa, igen"*. Vajon a Köztársaság téri „ostromlók" és „várvédők" jelek szerint „(szebb) jövőbe látni" nem képes szemei minek látták akkor, de legfőképpen minek látják ma az akkori „várból" lett bűzös, mocskos lepusztuló épületet? Mert aki nem tanul saját történelméből, azzal újra és újra lejátszódnak ugyanazok a súlyos tragédiák. Egészen addig, amíg nem tanul, vagy tanulásképtelenségével el nem pusztítja önmagát. Azt kellene megtanulnunk, hogy a „csinált" forradalmak története egy háromezer éve tartó hanyatlás története, és csak mélységes hitre épülő tudás, bátorság, becsület, helytállás segíthet megállni és visszafordulni.

„(…) nem harmadik utat, hanem harmadik dimenziót keresve az »Ég«, a szakralitás felé".